

НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ ANGER/ГНІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті встановлюється номінативне поле емоційного концепту ANGER/ГНІВ, конституюване синонімічними засобами буквальної номінації емоційного стану ГНІВ. Конституенти номінативного поля відрізняються за інтенсивністю прояву, способом прояву та наявністю причин виникнення позначуваного емоційного стану.

Ключові слова: емоційний концепт, номінативне поле, синонімічні засоби номінації.

Спижавка Н. В. Номінативное поле эмоционального концепта ANGER/ГНЕВ в английском языке. В статье устанавливается номинативное поле эмоционального концепта ANGER/ГНЕВ, конституируемое синонимическими средствами буквальном номинации эмоционального состояния ГНЕВ. Конституенты номинативного поля различаются интенсивностью проявления, способом проявления и наличием причин возникновения обозначаемого эмоционального состояния.

Ключевые слова: эмоциональный концепт, номинативное поле, синонимические средства номинации.

Spizhavka N. V. The nominative field of the emotional concept ANGER in the English language. The article establishes the nominative field of the emotional concept ANGER which is constituted by the synonymic means of non-metaphoric nomination of the emotional state of ANGER. The constituents of the field differ as to the intensity, character of exposure and causes of the emotional state they name.

Key words: emotional concept, nominative field, synonymic means of nomination.

Мета статті полягає у встановленні синонімічних конституентів номінативного поля емоційного концепту (далі ЕК) *ANGER/ГНІВ*, актуалізованого у сучасному англomовному художньому дискурсі.

Поставлена мета конкретизується у **завданнях**: розкласифікувати номінації ЕК *ANGER/ГНІВ* за ознаками, що виражають інтенсивність прояву позначуваної емоції, спосіб її вияву та причини, що її викликають.

Актуальність дослідження визначається зростаючим науковим інтересом до проблеми концептуалізації й мовної репрезентації емоцій.

Об'єктом дослідження є прямі синонімічні номінації ЕК *ANGER/ГНІВ* в англійській мові, сукупність яких дозволяє встановити номінативне поле концепту.

Предметом даного дослідження є семантичні характеристики буквальних номінацій емоційного стану СТРАХ, що дозволяють віднести їх до номінативного поля ЕК *ANGER/ГНІВ* й розмежувати за інтенсивністю, способом вияву емоції або наявністю певних причин, що її викликають.

Матеріал дослідження складають 26 іменників, що є прямими номінаціями ЕК *ANGER/ГНІВ* в сучасній англійській мові, виділених на основі словникових дефініцій авторитетних лексикографічних джерел [Dictionary 2006; Longman Lexicon 1981; New Webster's Dictionary 1993; Online Etymology Dictionary 2001; Roget's Thesaurus 2000; The all Nations English Dictionary 1992; The American Heritage Dictionary 2006; Webster's Dictionary 1993].

Основним постулатом когнітивної лінгвістики є думка про те, що концепт як ментальна одиниця може бути описаний через аналіз засобів його мовної об'єктивації. «Концепт розсіяний в мовних знаках, які його об'єктивують. Щоб відновити структуру концепту, потрібно дослідити весь мовний корпус, в якому репрезентований концепт (лексичні одиниці, фразеологію, пареміологічний фонд), включно із системою стійких порівнянь, які закарбували образи-еталони, властиві певній мові» [Пименова 2004, с. 9].

В зв'язку зі сказаним вивчення вербалізованого концепту передбачає, насамперед, отримання вичерпного списку мовних одиниць, які його об'єктивують.

Сукупність мовних засобів, які об'єктивують концепт у конкретний період розвитку суспільства, визначається як номінативне поле концепту [Попова 2007]. Номінативне поле включає одиниці всіх частин мови. Ядро номінативного поля конституюється прямими номінаціями концепту, а периферія – номінаціями окремих когнітивних ознак концепту, що розкривають його зміст і ставлення до нього в різних комунікативних ситуаціях.

В номінативне поле того чи іншого концепту входять такі мовні засоби: прямі номінації концепту (ключове слово – репрезентант концепту, яке обирається дослідником в якості імені концепту й, відповідно, імені номінативного поля, і його системні синоніми); похідні номінації концепту; однокорінні слова, одиниці різних частин мови; контекстуальні синоніми; оказіональні

індивідуально-авторські номінації; стійкі сполучення слів синонімічних ключовому слову; фразеологізовані сполучення, які включають ім'я концепту; паремії (прислів'я, приказки і афоризми); метафоричні номінації; стійкі порівняння з ключовим словом; вільні словосполучення, які номінують ті чи інші ознаки, що характеризують концепт; словникові тлумачення мовних одиниць, які об'єктивують концепт; тематичні тексти (наукові або науково-публіцистичні, який розповідають про зміст концепту); публіцистичні або художні тексти, які розкривають зміст концепту притаманними їм засобами [Попова 2007].

Ім'ям концепту, у переважній більшості випадків, є слово, а у випадку багатозначності останнього – один з його лексико-семантичних варіантів [Москвин 2000, с. 137]. В якості такого обирається найбільш вживана номінація відображуваної концептом сутності (що можна перевірити по частотному словнику), яка, як правило, є стилістично нейтральною. Якщо ім'я концепту є багатозначним, його дефінітивний аналіз за тлумачними словниками надає досліднику багатий матеріал для когнітивної інтерпретації. Функцію іменування концепту також можуть виконувати стійкі і фразеологічні словосполучення. В будь-якому випадку концепт повинен бути названим, інакше його лінгвістичне дослідження є неможливим.

Іменем ЕК ГНІВ, об'єктивованого засобами англійської мови, є номінація *anger*. Дефінітивний аналіз імені концепту дозволяє встановити основне значення лексеми *anger* – негативний емоційний стан експерієнцера, що є результатом малефективної дії уособленого / неособленого каузатора і викликає протидію [Спіжаква 2011, с. 123-127]. Це значення фактично є категоріальною семемою, що дозволяє віднести денотат *anger* до відповідної категорії емоційних станів.

Для специфікації емоційного стану, позначеного *anger*, необхідно встановити диференційну сему (семему). Це доволі важко зробити на підставі визначень лексеми *anger*, оскільки ідентифікаторами тут слугують її синоніми і розмежувати їх денотати можна лише на підставі детального порівняльного аналізу їх дефініцій.

Згідно Webster's Dictionary [Webster's Dictionary 1993], синонімами *anger* є *ire*, *rage*, *fury*, *indignation*, *wrath*. Вказується, що *anger* є лексемою з найбільш загальним значенням із всіх синонімів, що позначає емоційну реакцію надзвичайного незадоволення без специфікації ступеню її інтенсивності [Webster's Dictionary 1993, с. 82]. Дійсно, досліджуваний нами мовний матеріал дозволяє зробити висновок про те, що *anger* в контексті творів художньої літератури може означати і спалах злості, і більш глибоке почуття; праведний, цілком виправданий гнів і гнів безпричинний, який не має об'єктивних підстав; гнів, що бурхливо проявляється, контролюється чи добре стримується.

У Roget's Thesaurus [Roget's Thesaurus 2000, с. 349-351] слова розташовані за тематичним принципом й у рубриці ANGER поміщено близько 300 синонімів і синонімічних утворень, які виражені різноманітними частинами мови, відносяться до різних стилів і позначають різні відтінки гніву.

В словнику Longman Lexicon of Contemporary English [Longman Lexicon 1981, с. 257-260] зафіксовано близько 90 слів, які мають те чи інше відношення до виявлення гнівних почуттів, і всі вони об'єднані в рубрику ANGER.

В результаті аналізу 5 лексикографічних джерел ми виділили номінації, які найчастіше співпадають з рядом синонімів, наданих у опрацьованих тезаурусах, при цьому зазначивши диференційні ознаки, за якими ці синонімічні номінації відрізняються. Виявлені номінації і становлять номінативне поле ANGER/ГНІВ.

Одиниці цього номінативного поля упорядковуємо за такими ознаками: 1) інтенсивність емоції; 2) причини, які її викликають; 3) характер і спосіб прояву емоції.

За **ступенем інтенсивності** позначуваної емоції від найнижчого до найвищого їх номінації розташовуються наступним чином:

1) **displeasure** (annoyance, disapproval [New Webster's Dictionary 1993, с. 272]) – незадоволення, найслабший вияв роздратування;

2) **annoyance** (the physical or mental discomfort caused by being annoyed//something that vexes or irritates, a nuisance [New Webster's Dictionary 1993, с. 37]) – «роздратування», тобто стан невдоволення чимось, інколи призводить до виникнення конфлікту, в решті випадків такий збуджений стан може не виявлятися на загал;

3) **irritation** (an irritating or being irritated//something that irritates [New Webster's Dictionary 1993, с. 512]) – «роздратування», синонім **annoyance** з середнім ступенем емоційної насиченості;

4) **vexation** (a vexing or being vexed // something which annoys one [New Webster's Dictionary

1993, с. 1095]) – «роздратування», синонім **annoyance** та **irritation** з середнім ступенем емоційної насиченості;

5) **spleen** (ill temper [New Webster's Dictionary 1993, с. 958]) – «злоба, роздратування», має середню інтенсивність;

6) **exasperation** (n. fr. L. exasperate: to annoy or irritate beyond measure, to make more violent or bitter [New Webster's Dictionary 1993, с. 329]) – «роздратування», має більш насичене негативне емоційне забарвлення;

7) **gall** (a cause of intense irritation [New Webster's Dictionary 1993, с. 389]) – «злоба», вищий ступінь роздратування;

8) **temper** (anger or the tendency to become angry [New Webster's Dictionary 1993, с. 1017]) – «роздратування», що призводить до виявлення гніву;

9) **anger** (rage, passionate displeasure [New Webster's Dictionary 1993, с. 34]) – «гнів», номінація з найбільш загальним значенням, що включає в себе негативний емоційний стан та знаходиться в одному ряду з іншими основними емоціями, такими як кохання та страх (love, fear);

10) **cholera** (anger, bad temper [New Webster's Dictionary 1993, с. 174]) – «гнів», синонім **anger** з такою ж емоційною насиченістю;

11) **ire** (anger [New Webster's Dictionary 1993, с. 510]) – «гнів», синонім **anger** та **cholera** з такою ж емоційною насиченістю;

12) **passion** (intense anger [New Webster's Dictionary 1993, с. 734]) – «спалах гніву» з більшим ступенем негативного емоційного забарвлення;

13) **wrath** (intense anger or indignation [New Webster's Dictionary 1993, с. 1135]) – «гнів», номінація має інтенсивніше негативне забарвлення, ніж **passion**;

14) **rage** (violent and uncontrolled anger or a fit of this [New Webster's Dictionary 1993, с. 825]) – «лють», неконтрольований спалах гніву. Цей іменник використовується для вираження гніву, люті, сказу, тобто емоції крайнього ступеня інтенсивності. Така інтенсивність емоційного напруження припускає повну втрату контролю над поведінкою і межує з безумством, знаходить бурхливий зовнішній прояв. Номінація **rage** відображає внутрішній стан глибокого розчарування, безвиході, краху планів і надій, тимчасовий розумовий розлад, гостре бажання відомстити;

15) **infuriation** (fr. v.t. infuriate to fill with fury, enrage [New Webster's Dictionary 1993, с. 497]) – «сильне роздратування», спалах гніву;

16) **fury** (violent rage// a fit of rage [New Webster's Dictionary 1993, с. 385]) – «лють», цей абстрактний іменник служить для визначення нездоланної і неконтрольованої люті найвищого ступеня інтенсивності, яка не піддається раціональному контролю. Але, на відміну від **rage**, іменник **fury** підкреслює шаленість і сліпоту емоцій. Якщо злість і лють, які киплять в душі людини, подібні до безумства і не піддаються контролю розуму, то в англійській мові для опису такого виду почуттів використовується саме номінація **fury**;

17) **furor** (mass rage, uproar [New Webster's Dictionary 1993, с. 385]) – «лють», синонім **fury** з аналогічною емоційною насиченістю.

Окрім того, є ще й інші номінації концепту **anger**, які можна класифікувати за причинами, які провокують або викликають емоційний стан ГНІВ, наприклад:

1) **huff** (only in the phrase «in (or into) a huff» – in a fit of bad; temper through being offended [New Webster's Dictionary 1993, с. 471]) – «ображатися» на щось;

2) **petulance** (the quality or state of being petulant (discontented and irritable over trifles) [New Webster's Dictionary 1993, с. 752]) – «дратівливість» через дрібниці, сварливість;

3) **indignation** (anger aroused by injustice, unkindness, unwarranted accusation, meanness [New Webster's Dictionary 1993, с. 493]) – «обурення» внаслідок несправедливості, образливого ставлення, аморального вчинку, незаконного звинувачення, підступності. При цьому припускається, що таке ставлення має об'єктивні засади, тому почуття, що позначається іменником **indignation** не передбачає жалю чи каяття;

4) **mad at** (angry [New Webster's Dictionary 1993, с. 597]) – «злий» на когось через певну причину;

5) **outrage** (a feeling of angry resentment provoked by great injustice or offence to one's dignity [New Webster's Dictionary 1993, с. 713]) – «обурення» через велику несправедливість або образу чиеїсь гідності.

За характером і способом виявлення емоції ГНІВ синонімічний ряд відповідного концепту включає:

1) **conniption** (a fit of anger or hysteria [New Webster's Dictionary 1993, с. 207]) – «приступ гніву», може призвести до істерії;

2) **peevishness** (fr. adj. peevish – irritable, apt to complain, grumble and be ill-tempered// showing such crossness [New Webster's Dictionary 1993, с. 740]) – «дратівливість», передбачає схильність скаржитися, бурчати, сварливість;

3) **spite** (animosity towards a person which results in a desire to do him petty injury//a specific feeling of resentment, a grudge [New Webster's Dictionary 1993, с. 958]) – «злоба, злість», яка виявляється у бажанні спричинити незначні збитки;

4) **tantrum** (a fit of bad temper indulged in before another person or persons [New Webster's Dictionary 1993, с. 1011]) – різкий «спалах роздратування».

Відтак, номінативне поле емоції ГНІВ в англійській мові включає 26 синонімічних лексем: rage – outrage – fury – wrath – ire – anger – indignation – spite – irritation – exasperation – annoyance – displeasure та інші, які відрізняються між собою за характером інтенсивності прояву, способом вияву та причинами виникнення емоційного стану, що вони позначають.

Таким чином, дефінітивний аналіз номінацій концепту ГНІВ в англійській мові дозволяє визначити його як сильне (часто – тривале) почуття незадоволення з приводу реального чи передбачуваного зла, несправедливості, образи, жорстокості, неприпустимої поведінки чи ситуації, яке веде до бажання покарати, заподіяти шкоду, накричати, посваритися або навіть убити того, хто є причиною виникнення цього почуття.

Перспективи дослідження пов'язуємо з аналізом дескрипції та експресії ЕК ANGER/ГНІВ.

Література

Алефиренко Н. Ф. Когнитивно-дискурсивная парадигма языкового знака / Н. Ф. Алефиренко // Научный альманах. – Ставрополь, 2009. – Вып. 7. Язык. Текст. Дискурс. – С. 7-17. Москвин В. П. Н. Ф. Алефиренко. Спорные проблемы семантики. Рецензия / В. П. Москвин // ВЯ. – 2000. – № 6. – С. 137–140. Пименова М. В. Введение в когнитивную лингвистику / М. В. Пименова. – Кемерово, 2004. – Вып. 4. – С. 9. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 с. Спіжавка Н. В. Засоби актуалізації емоційного концепту ANGER/ГНІВ у сучасному англійському художньому дискурсі / Н. В. Спіжавка // Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів : III-я міжнар. наук. конф., 2011 р. : тези доп. – Харків, 2011. – С. 123-127.

Список ілюстративної літератури

Dictionary.com Unabridged (v 1.1) [Electronic resource]. – Based on the Random House Unabridged Dictionary, Random House, Inc. 2006. – Access : <http://dictionary.reference.com>. Longman Lexicon of Contemporary English. – Tom McArthur. – London : Longman, 1981. – 910 p. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Lexicon Publications Inc., Danbury, CT, USA. – 1993. – 1216 p. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – 2001. – Douglas Harper. – Access : www.etymonline.com. Roget's Thesaurus 2000. The all Nations English Dictionary. – All Nations Literature, USA. – 1992. – 827 p. The American Heritage Dictionary of the English Language [Electronic resource]. – [Forth Edition Copyright, by Houghton Mifflin Company. Published by Houghton Mifflin Company]. – 2006. – Access : <http://dictionary.reference.com> Webster's Dictionary. – Coloring book promotions, РИП «Видавець», 1993. – 336 с.

УДК 81'374.73(=134.2=133.1) : 297.18

СУСЛОВА М.О.

(Запорізький національний університет)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТОСИМВОЛУ КОРАН ЗАСОБАМИ ІСПАНСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ

У статті розглядаються особливості репрезентації концептосимволу КОРАН засобами іспанської та французької мов. Проаналізовано зміст понятійного, перцептивно-образного та валоративного прошарків концепту.

Ключові слова: концепт, концептосимвол, понятійний субстрат, перцептивно-образний адстрат, валоративний епістрат.

Суслова М.А. Репрезентация концептосимвола КОРАН средствами испанского и французского языков. В статье рассматриваются особенности репрезентации концептосимвола КОРАН средствами испанского и французского языков. Проанализировано содержание понятийного, перцептивно-образного и валоративного шаров концепта.

Ключевые слова: концепт, концептосимвол, понятийный субстрат, перцептивно-образный адстрат, валоративный епистрат.

Suslova M.O. Representation of the symbolic concept Koran with the resources of Spanish and French languages. The article deals with the peculiarities of the representation of the symbolic concept Koran with the resources of Spanish and French languages. Notional substratum, perceptive figurative adstratum and value layer of the concept are analyzed.

Key words: concept, symbolic concept, notional substratum, perceptive figurative adstratum, value layer